

EGEN BUSINESS. Sang og musikk er en del av hverdagen på Cuba og en viktig inntektskilde.

CUBA DRØMMEN OM ET BEDRE LIV

Cuba er ikke til å bli klok på. Kontrastrik og syndig, vennlig og beregnende. For i lyset anes mørket. I sosialismen sees kapitalismen. Og i vennligheten merkes den distanserte avstanden.

TEKST: ANNE MARIT HJELME
FOTO: GEIR BJØRØY, ANNE MARIT HJELME,
HAVANA TURISTKONTOR

Kubanerne er et folk på vent. De venter på et nytt regime. Drømmer om et bedre liv. Du merker det allerede på flyplassen, at dette landet er annerledes. Vi har med en koffert med gaver som skal gis bort. Uskyldige ting som en billig mobiltelefon, C-vitaminer, lommebøker, sjokolader, kulepenn, klær og sjampo. Merkelappen blir merket med «M», og vi blir stoppet i toll.

Overvåkning

Står i lang kø og ser på mutte ansikter åpne andres koffert. Det tar tid, alt åpnes. Konvolutten med brevet fra en venn. Pilleesken. Antallet toalettruller telles. Det er greit med fem ruller, men ti er for mye. De blir lagt til side. Der ligger hauger med andre konfiskerte varer som tollerne har tatt ut av turistenes eller kubanernes vesker. Vi blir vinket frem. Ikke et smil. Hva har vi i kofferten? Hvem skal vi besøke? Og har vi vært her før?

Spørsmålene er mange og spansken vår dårlig. Nei, det er ikke medisiner – men C-vitaminer! De skal bestemoren til en bekjent få. En toller blir til to. De diskuterer og ser på oss. Ser vi ut som drugdealere eller noen som smugler inn noe ulovlig? Dette er jo bare helt vanlige kolonialting for pokker! Kjenner irritasjonen øke.

Ute i bussen venter 50 mennesker på oss. Mañana, det som ikke skjer i dag, skjer i morgen. Velkommen til Cuba – her er det tre ting som gjelder. Du må ha tålmodighet og ikke være redd for å bli kikket i kortene. For her blir du overvåket. Overalt. Og for all del – ikke forfordele noen. Etter en stund får vi gå, med alt i kofferten! Viva Cuba!

Mange ansikter

Cuba har mange ansikter. Det er det offisielle ansiktet de ønsker å vise omverden, og så er det alle de andre. Utad fremstår de som et ressurssterkt og likestilt sosialistisk samfunn med vakre mennesker, vakre og prangende bygninger – et sted der alle blir tatt vare på av staten. Hvor alle har det godt, er vennlige, smilende og fornøyd. Hvor boligene og helsevesenet er gratis og utdanningen det samme. Et land som produserer dyktige leger – som de låner og eksporterer til andre land. En oase av dans, musikk og flerkulturelle tilbud!

Med dette bildet i hodet blir du lett skuffet når du møter virkeligheten. Forstå oss rett; Cuba er dette også. Men det «sanne» ansiktet er langt mer komplisert og sammensatt. Det er møtet med slitte bygninger og misfornøyde innbyggere

som drømmer om et bedre liv. Det er også møtet med svært kompetente og høyt utdannede mennesker som ikke finner mening i tilværelsen. Som velger lediggang og bruker de beste årene av sitt liv på trøstesløs gange i bygatene. Det er møtet med de malingsslitte bygningene i Havana som forteller om en for-dums tid som dekadansens høyborg. For lenge siden.

Nå ødelegges flotte praktverk fordi det verken er maling, penger eller politisk vilje til å gjøre noe med forfallet. Det sosialistiske, politiske prosjektet, og den stadig pågående handelsblokaden med USA har satt landet tiår tilbake i tid. Noen sier hundre år.

Forskjell

Cuba fremstår som et solfylt paradys for oss turister. Vi bor på store luksushoteller og mesker oss med mat den vanlige kubaner ikke engang kjenner til. Det oppleves som et paradoks at det for oss er mat i overflod, mens den vanlige kubaner kun får tildelt et lite utvalg matvarer på rasjoneringskort hver måned. Som olje, melk, toalettpapir, egg og svin.

Det er ett liv innenfor hotellporten – og et helt annet utenfor. Og fordi den vanlige kubaner ikke har lov til å komme inn på hotellene, er det mange som ikke kjenner til denne «andre verden» i deres eget hjemland. De aner ikke hvilken tilgang på varer og tjenester turistene tilbys. Og det er kanskje bra, for ville de tålt forskjellsbehandlingen?

På Cuba er det staten som bestemmer alt. Den bestemmer at egne innbyggere aldri skal få tilgang på oksekjøtt, mens de samtidig får turistene med det. De bestemmer at egne innbyggere ikke skal få nok såpe, sjampo og toalettpapir.

Før du drar til Cuba, får du høre at de mangler «alt» i dette landet, og at du må ta med deg det meste hjemmefra. Sann er det ikke. Har du cuc i lommen, er tilgangen på varer grei. Vareutvalget er riktignok begrenset, men det meste kan kjøpes. Du må bare ha penger. Derfor får du en bismak i munnen når du møter de bugnende bufeene og de overfylte minibarene på turisthotellene. De minner oss sterkt om at det er forskjell på folk.

Lukket

Mangel på internasjonale tv-kanaler, internett og annen informasjon om hva som foregår andre steder i verden, bidrar også

til at det kubanske folket er uopplyst. Mange vet ganske enkelt ikke hva de går glipp av. Men stadig flere gjør det. Flere kubanere reiser ut og bringer historier om en annen levestandard med seg hjem. Mange skaffer seg informasjon fra familiemedlemmer som lever i eksil i Spania eller Miami. Men de tror det fortelles eventyr. De kan ikke begripe at forskjellene kan være så enorme.

Castro-regimet på sin side gjør fortsatt lite for å opplyse innbyggerne sine. Riktignok er det nå lov for vanlige innbyggere å ha mobiltelefon og opprette en linje, men dette er så kostbart at bare de færreste kan gjøre det. Internett er heller ikke vanlig, og de få internettkafeene som finnes – som selvsagt eies av staten – tar så høye priser at det bare er turistene som har råd til å bruke dem. På den måten holdes det ro og orden i folket.

Råtner

Du er ikke mange dager på Cuba før du ser tegnene på et samfunn som er i ferd med å råtne på rot. En ting er det forhistoriske styringsregimet, som du må til Nord-Korea for å finne likheter med i dag. En annen ting er mentaliteten til menneskene, som i tiår etter tiår er blitt undertrykt av dette regimet. Det har gjort mye med livsgleden, livskvaliteten og fremtidstroen.

Selv om mange synes å ha det bra, har det vokst fram en kultur av misfornøydhet der alle lurar alle. De går ikke av veien for å angi hverandre, stjele av statskassen og fra hverandre. Kriminaliteten, prostitusjonen og korrupsjonen øker i det brede lag av folket. Du kommer langt med en cuc i lommen – eller ti. Da åpner det seg dører som ellers er stengt.

Cubakjennere sier at landet er i forandring, at ting forverrer seg. Alle vet at noe må skje, og de ser forandringer komme. Men de frykter en krise. En ny revolusjon. Et midlertidig tilbakeslag. At ting skal bli enda verre før det blir bedre. Økende oppgitthet og resignasjon. Selv ikke de mange spillemennene som underholder på turistbarene og restaurantene kan dekke over dette faktumet.

Kreativitet

Du møter et folk som på sin egen måte opponerer mot det staten har vedtatt av regler og styresett. Som lager egne systemer i systemet. Som ikke finner seg i å være lydig og kontrollert lenger.

EGEN BUSINESS. Heldig er den som eier en gammel amerikansk doning som kan brukes som taxi. Noen er godkjent av staten, andre kjører ulovlig og pirat. Bilene ble igjen da amerikanerne dro. Det er tusenvis av dem på øyen, noen originale og andre kopier. Det er vanskelig å få fatt i deler, og de er dyre.

Kreativiteten er stor, de etablerer ulovlig «business». Tar store sjanser som kan gi bøter og prikkbelastning om det oppdages.

Det er for eksempel ikke lovlig å invitere gjester hjem til private hjem – om det er organisert. Heller ikke ha mer enn 15 gjester i organiserte grupper på private restauranter. På Cuba handler det meste om at staten skal vite – og ha sin andel av pengestrømmen. For alt koster på Cuba, selv det å gå på toalettet! Utenfor døddøren sitter det en dame og leverer deg et tørk – mot én cuc. Systemet bidrar til at etikk og moral forvitrer. Det gjør at du aldri helt stoler på dem du møter. Er han din venn, eller vil han bare utnytte deg?

Inntektskilde

Ved inngangen til 2011 ble flere viktige matvarer fjernet fra det kubanske rasjoneringskortet. Det gjør hverdagen merkbart tøffere. Mye av tankevirksomheten går med til hvordan de skal

skaffe penger til livsoppholdet. Og da er letturturister et enkelt bytte. Vi vasser i vår egen rikdom, der vi sprader rundt med dyre kameraer rundt halsen og vår pengefylte lommebok. Det må virke provoserende på dem, og vi ser at det gjør det.

«Hvor er du fra?» spør mannen vi passerer. «Fra Norge,» sier vi stolt. «Hvorfor kommer du hit, da?», spør han lett fiendtlig. «For å se det fine landet ditt,» svarer vi. Mannen fnyser. Kubanerne trenger valutaen vår og pengene vi legger fra oss i landet deres. Turisme er blitt den viktigste inntektskilden. Det betyr ikke at du som turist nødvendigvis føler deg velkommen. Jo visst smiler mange og er vennlige, men smilet når sjelden øynene. Det sies at et smil er korteste veien mellom to mennesker. På Cuba er også et smil den enkleste måten å få mat på bordet, sikre seg en cuc fra en turist fra overflodssamfunnet utenfor.

En cuc tilsvarer 6,7 norske kroner og sikrer en kubaner varer som kun er tilgjengelig i butikker for turister og pengesterke.

BUSSTUR. Toril Gjelstad fra Brandval kjøpte seg kledelig lue som suvenir, og trivdes i komfortable turistbusser som fraktet VI OVER 60s lesere rundt på Cuba.

TRINIDAD. Søstrene Sigrid Lien Pedersen og Laila Lien ville forevige den sigardampende cubanske eldre damen som de møtte i den sjarmerende byen Trinidad.

MINNER. Karl Eirik Nilsen hadde vært på Cuba tidligere, og hadde med seg fotoalbum med bilder for å sammenligne. Her på revolusjonsplassen.

KUNST. Cuba har mange kunstnere, og på det lokale markedet i Havana er det mye spennende å få kjøpt. Som dette bildet av cubanske musikere!

SIGAR. Kjæresteparet Heidi Thorvaldsen og Arne Strand kunne ikke få nok av Cuba – og hverandre. Her etter et besøk på en sigarfabrikk i Havana.

FRISØR. Andreas Stuberg fra Osterøy utenfor Bergen satte seg like godt i en frisorstol og ble klippet – etter en formiddag i havnebyen Cienfuegos.

FOR TURISTER. De knallgule «koko»-ene transporterer deg enkelt rundt i Havana. Her på revolusjonsplassen med et stort relieff av Che på husveggen bak.

Selv blir kubanerne lønnet av staten i en lokal valuta som er 25 ganger mindre verdt. Med den kan de betale for noen liter bensin, matolje og sikre seg litt såpe. En vanlig månedslønn er ca. 120 norske kroner. Det utgjør bare en brøkdel av det en familie trenger for å overleve – selv med rasjoneringskort fra staten.

«Business»

Derfor har det utviklet seg to økonomier på Cuba; den offisielle og den svarte. For en kubaner som jobber, mottar lønn. Men fordi de fleste trenger mer for å overleve, etablerer de egne «business» – hvor pengene går rett i lommen. En «business» kan være å opptre med en utkledd hund, stille opp på bilder for nysgjerrige turister, kysse turister på kinnet, lage karikaturtegninger, selge bananer, kle seg ut som Hemingway – kreativiteten overgår fantasien.

Staten kjenner til den svarte økonomien og tolererer den i en viss grad. De har nylig åpnet for at kubanerne kan drive lovlig, privat virksomhet. Det betyr at de nå kan åpne pizzakiosker og bake brød som de selger på gatehjørnet. Utfordringen er at de ikke kan tjene mer enn et relativt lavt tak før staten tar det øvrige. Det resulterer i at én pesos går i lommen og en i kassen.

Myter

Cuba er omspunnet av mystikk og masse myter. Hvem har ikke hørt om det glamorøse og luksuriøse livet da amerikanerne holdt til på øyen og om de skjønne pikene i Havana?

REVOLUSJONSMUSEET er et «must» for alle som besøker øyen. Her gjenfortelles Cubas dramatiske historie.

Landet er kjent for sin sukkerproduksjon, sin rom og sine sigarer. Vi liker å tro at sigarene blir rullet mellom jomfrulår, men i virkeligheten sitter unge og gamle menn og kvinner tett sammen i varme og kummerlige produksjonslokaler og ruller sigarene for hånd. De jobber for luselønn og produserer på akkord. Er de heldig, får de gratis sigarer i bonus.

Vi besøker en sigarfabrikk og blir nesten slått ut av den sterke lukten som slår imot oss. Det minner om lukten på fiskemelfabrikker rundt om i verden. På hver sin lille arbeidsstasjon ruller hver arbeider over hundre sigarer daglig, dag ut og dag inn. Det er heller ikke uvanlig at de tilbyr besøkende turister å kjøpe en sigar for en cuc under bordet. Det er deres måte å overleve på – forsyne seg av felleslasset.

Ungdommen

Fra flere hold pekes det på faren for at kubanerne mister ungdommen. Den unge generasjonen har ikke opplevd revolusjonen, og ser hva unge mennesker andre steder kan skaffe seg. De vil også ha mobil, flatskjerm og skikkelige lønninger. I dag er det mange av dem som ikke vil jobbe fordi lønnen de tilbys er for lav.

Cuba har et solid og godt utdanningssystem som er gratis for alle. Problemet er at det ikke finnes jobber nok, og at løningene er så lave. Arbeidsledigheten er nesten på 50 prosent. Mange dropper jobb og skaffer seg heller sin «egen business». Noen begynner å jobbe som bussjåfør eller som ansatt på hotell.

EGEN BUSINESS. Vakre kyssedamer er en del av bybildet i Havana og gir damene kjærkomne cuc. Et kyss på kinnet koster deg en cuc, altså 6,7 kroner.

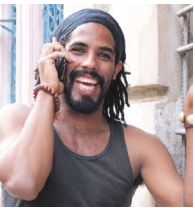

HEMINGWAY.

På dette hotellrommet bodde den amerikanske forfatteren og nobelprisvinneren Ernest Hemingway.

Dette er blant de mest attraktive jobbene på Cuba i dag. Der får de tips fra turistene, tilgang på cuc og kan skaffe seg varer som mange kubanere ikke kan.

Vi snakker med flere unge mennesker som planlegger å reise bort fra Cuba. De tror det tar for lang tid til endringene kommer, og de vil ta del i velstandsutviklingen i den vestlige verden. «Vi er glad i landet vårt, men vi ser ingen fremtid her nå,» sier de. Problemet er at det er vanskelig for en kubaner å få utreisetilatelse. Den må gis av staten, og kravene er strenge. Blant annet må de ha en invitasjon for å få reise. Dersom staten mistenker dem for å planlegge å gifte seg eller søke jobb utenfor Cuba, er svaret oftest nei. Siden 1959 har mellom 30.000 og 40.000 kubanere dødd når de har forsøkt å komme seg ulovlig bort fra øyen.

FARGERIK. Cubas innbyggere er vennlige og pågående, og svært forskjellige. De fleste er mulatter eller fargede, men det er også en stor andel hvite og folk med kinesiske aner i befolkningen.

Skyggesamfunnet

Cuba minner mest om en vakker avblomstret rose som bare venter på en ny vår og nytt jordsmonn. Landet trenger både utvendig og innvendig oppussing. Om ikke for annet enn å bevare sjelen. For det strenge regimet tvinger innbyggerne til å prostituere både kroppen og sjelen sin, selge seg til turistene for noen cuc.

Det er uverdig for et folkeslag som er kjent for sin livsglede og sin vennlighet. Cuba har i mange tiår vært et reisemål for eldre menn på jakt etter unge kvinner. På hotellene ser du tydelig hvordan dette salget foregår. Mange kubanere har også fått tillatelse av staten til å leie ut rom i eget hjem. Slik skaper misunnelse i et land som er flasket opp på likhets- og fellesskapsidealer.

MOHITOS. Ingvild Aarbakke og mannen Kjell Inge Aarbakke frydet seg over å kjøre i gamle veteranbiler og drikke Mohitos i sommervarmen.

KUNNSKAPSRIK. Guide- og reiseleder Eivind Pedersen fra Norsk Tur imponerte med sine kunnskaper og sin vennlighet. Alle «elsket» ham!

HJEMMEBESØK. Bergenserer Kjell Kleppe synes besøk på Revolusjonsmuseet og hjemmebesøk hos cubanerne var flott å få med seg.

MUSIKK. Ingvill og Andreas Stuberg satte stor pris på de musikkopplevelsene som gruppen opplevde, og de not stemningen i byene.

ROMMUSEET. Jens O. Brenna og Sissel Sannum syntes besøk på Rommuseet og festningen El Moro var spennende å få med seg.

FORFALL. Venninnene Trine Vatvedt og Wenche Engh Hvidsten var overrasket over det store forfallet i Havana by.

Men ønsket om et samfunn uten klasseskiller gjør seg best i teorien. Dagens Cuba har klare samfunnslag, noe de nye bilene i gatene vitner om. Veldig mange har for lite penger til å klare seg i hverdagen, men stadig flere får tilgang på cuc i det skjulte. De er imidlertid forsiktig med å vise sin gryende rikdom, i frykt for misunnelse og represalier. Det er ikke uvanlig at naboer og familie angir hverandre dersom lovene brytes. Derfor foregår mye i skyggen av det offisielle og synlige samfunnet. Hemmelighetssamfunnet.

Tilbake

Du skal ikke reise langt ut fra Havana for å møte den primitive landsbygden med humpete veier uten asfalt og der hest og kjerre fortsatt er det vanligste fremkomstmiddelet. Du ser oksene jobbe på jorden, og mennesker haike langs veikanten. De venter på en statsbuss som skal plukke dem opp, eller en heldig privatperson med egen bil som kan ta dem med for noen pesos.

Infrastrukturen er elendig. Staten bruker så mye penger på gratis bolig og utdanning – og ikke minst gratis helsesystem – at det ikke er penger til å utbedre veiene. Cuba har gode naturgitte forutsetninger, men enorme landområder ligger brakk. Sukkerrørproduksjonen er ikke lenger konkurransedyktig, men fremdeles er de statseide plantasjene de viktigste arbeidsplassene på bygdene. I tillegg dyrkes appelsiner og bananer til eget forbruk.

Cuba har alle forutsetninger for å være selvforsynt. Det er trist å kjøre mil eller mil og se hvor mye unyttede ressurser som finnes. Og kyr er det nok av, bare ikke til kubanerne selv – for det har staten bestemt. Men landet er vakkert og frodig, har en deilig kystlinje og hvite, lange strender. Byene utenfor Havana ser mer velstelt ut. Her har kubanere gjennom generasjoner tatt vare på sine hjem og sine jordlapper. Det var i Havana at amerikanerne hadde roffeste og husene igjen ble bebodd av kubanerne da amerikanerne måtte flykte fra øyen. Alle lurte på hva som vil skje når de gamle eierne igjen gjør krav på boligene. Hvem som har eiendomsrettighetene til boligene, er blant de uløste spørsmålene mellom Cuba og USA i dag.

Etter Castro

Det sies at Raul Castro styrer med en mer liberal hånd enn broren Fidel, og at han og partiet snart vil legge frem en reform som

KONTRASTER. Malecon i Havana. Med flotte, men slitte hus på den ene siden og Atlanterhavet på den andre.

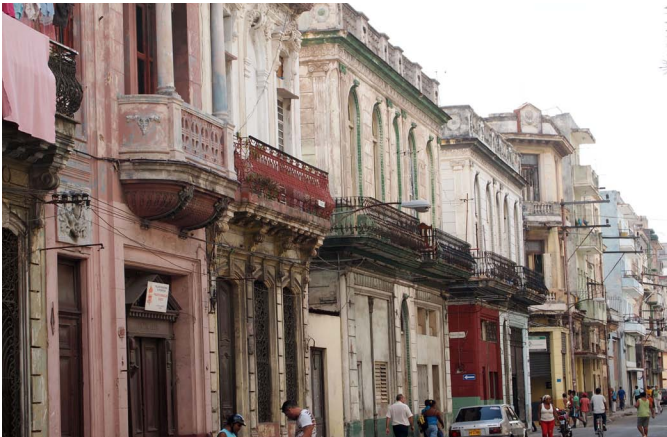
over tid vil føre til liberalisering. Men spørsmålet alle stiller seg er: Hva vil skje med Cuba etter Castro?

Svaret har ingen. Under vår reise snakker vi med mange kubanere og folk som kjenner Cuba godt. Spekulasjonene og analysene er mange. Landet kan stå overfor en enorm krise i overgangen til det kapitalistiske systemet dersom det sittende regimet faller. Men vi kan se for oss gradvise endringer mot økt markedsliberalisme under dagens partistyre. Det vil trolig bli mindre smertefullt.

Et annet scenario er at ingenting skjer, men at forholdene forblir som i dag og kanskje forverres enda mer fordi det sittende regimet vil øke kontrollen ytterligere. Kubanerne selv er helt klar på at de ikke vil la andre land og regjeringer styre dem. De ønsker seg ikke tilbake til en tid der amerikanerne, spanjolene eller sovjeterne hadde makten. De vil være selvstendige. De vil klare seg selv, få betalt for det arbeidet de gjør og kunne velge varer som øker levestandarden – som det stolte folkeslaget de er.

Samhørighet

Møtet med det strenge statsregimet står i sterk kontrast til den livsgleden mange likevel utviser. Det imponerer oss. Vi blir invitert hjem i private hjem og servert den maten de klarer å

FORFALL. Dette er typisk Havanas fasader. Det er lenge siden det kom et malingsstrøk her.

fremskaffe denne dagen. Folkelivet i byen tar seg opp de dagene nye forsyninger kommer. Noen har råd til å handle, andre bare vindus-shopper.

Vi blir kysset og klemte og får del i enkeltmenneskers historier. Mange deler raust av det de har, og det er som oftest ikke mye. En olabukse, en T-skjorte. Noen plagg til hjemmebruk. De pynter seg etter alle kunstens regler, kjøper billig, blank rom og en boks cola som farger drikken brun. Så setter de seg ut i gatene eller på Malecon og er sosiale. Snakker, synger, danser og diskuterer høylytt politikk og baseball.

Mange kubanere lever i nuet og gjør det beste ut av hver dag. Familiesamholdet er sterkt. Du finner ikke slumområder og uteliggere i Havanas gater. Staten sørger for at alle har tak over hodet. I praksis er det trangt om plassen, boligmangelen er stor, og det er få kvadratmeter til hver person. Men i spartanske hjem er det mye hjerte-rom. Besøkene der gjorde sterkest inntrykk på oss. ■

I neste utgave:

På besøk i kubanske hjem – der møtte vi den ekte hjertevarmen.

GRUPPEN. Den første av fire grupper med VI OVER 60-lesere som ble med oss på drømmetur til Cuba.

FAKTA OM CUBA

STYRESETT

Republikken Cuba er Karibias største stat og ligger mellom Det karibiske hav, Mexicogolfen og Atlanterhavet. Samlet areal er 110.860 km². Hovedstaden er Havana med ca. 2,4 mill. innbyggere. Cuba har siden 1959 vært en sosialistisk republikk hvor det kubanske kommunistparti offisielt er «den ledende kraft i samfunnet».

I 1952 tok Fulgencio Batista makten ved et statskupp. Hans styresett ble anklaget for å være diktatorisk og korrupt. Om lag 20.000 mennesker ble drept.

Advokaten Fidel Castro fremførte en rettslig appell om at kuppet var mot konstitusjonen og krevde at Batista måtte gå av. Appellen ble avslått. I stedet dannet han en opprørshær som veltet Batista i 1959. Maktskiftet førte til at USA og store amerikanske konsern som United Fruit Company mistet sin innflytelse i landet. Forholdet mellom de to landene forverret seg drastisk. Cuba vendte seg mot Sovjetunionen som de inngikk en rekke handelsavtaler med, samtidig med at Fidel Castro i 1961 erklærte Cuba for en sosialistisk stat. En sovjetiskinspirert grunnlov ble innført i 1976.

I 1962 inntrådte den såkalte Cubakrisen, da USA ved president John F. Kennedy oppdaget at Cuba var i ferd med å utplassere sovjetiske raketter med atomvåpen av mellomdistansetypen. Dette var et svar på at USA hadde lignende baser i Tyrkia og i europeiske land. Krisen ble avverget ved at de sovjetiske rakettene ble trukket tilbake under overvåkning av FN og ved at USA lovet aldri å angripe Cuba. Denne avtalen gjelder fortsatt.

TURISME

Siden 1993 har Cuba satset på turisme for å skaffe valuta til landet. Det finnes en rekke hoteller av høy standard på øya. Turismen er først og fremst lokalisert til Havana og de to avsperrede områdene Varadero og Cayo Coco, men også byer som Trinidad og Santiago de Cuba er flittig besøkt. I de senere årene er det også åpnet for private spisesteder, «paladares», og privat overnatting, «casa particular». Offentlig godkjente «casa particulares» er et billig og bra alternativ til de statseide hotellene, og nå finnes de stort sett alle steder.

ØKONOMI

Cubas økonomiske modell er planøkonomi med et innslag av markedsøkonomi. De siste årene er det innført enkelte reformer, blant annet for å øke landets valutareserver, virksomhetenes produktivitet, unngå matmangel, og for å øke antallet forbruksvarer. Det er også inngått handelsavtaler med land som Brasil og Kina.

